

Analyzing Teachers' Attitudes towards Democracy in Terms of Some Variables

Faysal ÖZDAŞ

Abdurrahman EKİNCİ

Mardin Artuklu University Faculty of Letters

Recep Bindak

Gaziantep University Faculty of Education

Abstract

The main aim of this research is to determine teachers' attitudes towards democracy in high schools and investigate whether these attitudes levels differ or not, according their genders, length of service, graduation and educational status. The research has been conducted among 234 teachers in high schools in Diyarbakir in the 2010 – 2011 educational year. The Attitude Scale toward Democracy and a personal collection form were used as a data collection tool. When these averages related to positive expressions are evaluated, it is possible to say that teachers' attitudes related to democracy were generally positive in a high rate. In the obtained results, it has been found out that female teachers and teachers who have longer service have more positive attitudes towards democracy than others.

Keywords: *Democracy, attitude towards democracy, secondary school teachers.*

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Education is the most prominent factor that determines the attribute and quality level of democracy, which is regarded as a life style, in social life. Democratic consciousness and behaviors in social life are closely related to the quality of education. In this respect, the education of democracy and democratic operating of educational institutions are some of the most important functions of education in terms of the individual and social processes. The aim of democratic education for individuals is bearing and adopting the present differences, having a pluralist understanding, and behaving in this respect. Teachers are the most important element in educating individuals to have the perception of democracy and to be the initiators in this respect. This is because one of the basic conditions of democratic education, which is determinant in bringing up the citizens bearing the qualities mentioned before, is to train teachers who adopt the democratic culture. It is impossible to expect for democracy to be a life style in classrooms where teachers do not adopt a democratic culture.

In today's world, one of the foremost problems is to teach the democratic attitudes and behaviors to individuals and make them to be adopted by them. Families are one of social institutions that make individuals gain democratic attitudes and behaviors and when it is taken into account that families in traditional societies mostly have authoritarian attitudes, it is likely to say that the duties and responsibilities of schools increase even more (Gömleksiz & Kan, 2008). In this regard, teachers' attitudes, perceptions, and approaches related to democracy have been a determinative factor for the future of democratic culture in the society. For that reason, investigating the kind of attitudes teachers have towards democracy has been a primary starting point of this research.

Purpose of the Study

The main aim of this research is to determine teachers' attitudes towards democracy in high schools and investigate whether these attitudes levels differ or not, according their genders, length of service, graduation and educational status.

METHOD

In this study, the data related to the attitudes of the sample teachers towards democracy are analyzed and described. The research was conducted in high schools in the center of Diyarbakir in the 2010 – 2011 educational year. The data collection tool was applied to 234 teachers chosen randomly from 17 schools in the center towns of Diyarbakir.

The scale "The Attitude Scale toward Democracy" (ASTD) that was developed by Oral (2008) was used in research to measure teachers' attitudes concerning democracy. ASTD is a Likert scale that has five points, and it is answered as 1 being "strongly disagreed" and 5 being "strongly agreed" and it consists of 27 items- seven of them being negative. The scale is graded to define high point positive attitudes towards democracy. The scale was reported as 0.90 Cronbach Alpha's Coefficient of Internal Consistency in the studies of validity and reliability that has been carried out.

Arithmetic mean, standard deviation, independent groups' *t* test and one-way variance analysis have been used in analyzing the data, and level of significance has been taken as 0.5.

FINDINGS & DISCUSSION

When the teachers' attitude points concerning those clauses, which include positive expressions corresponding to democracy, are investigated it was observed that while the expression "I believe that democracy is the most suitable governing type for modern life" had the highest average, "Democracy is difficult to implement in non-developed countries" had the lowest average. When these averages related to positive expressions are evaluated, it is possible to say that teachers' attitudes related to democracy were generally positive in a high rate. However, when their attitude points pertaining to those expressions that are arranged as negative are investigated, it is seen that "Democracy is a utopian" had the highest average and "I find the discussions about democracy as unnecessary" had the lowest average.

Teachers' attitudes related to democracy were investigated in terms of the variables such as gender, seniority, whether they are graduated from Teaching Faculty or not, and their education levels. In the research, in terms of gender, female teachers' attitudes concerning democracy were found to be substantially higher than those of the male teachers. While, in some research, it had been found that there is not a considerable difference between male and female teachers' democratic attitudes (Koç, 2008; Yalçın, 2007; Yalçın & Durmuş, 2009), some researchers such as (Genç & Kafalat, 2007; Kesici, 2008; Taçman, 2006; Topper, 2007) found a considerable difference. The main reason for this dilemma might be due to the difference of respondent group.

A significant difference was found between teachers' attitudes concerning democracy in terms of length of service as well. It was found that the average attitude points concerning democracy of those who have 21 years and more service are considerably higher than of those who have 1-5 years service. When the literature was analyzed, a considerable difference was found between teachers' attitudes who have different lengths of service. In some research, an important relationship was established between teachers' democratic attitude and professional seniority (Taçman, 2006; Topper, 2007). While in other research a considerable attitude difference was not found (Gözütok, 1995; Koç, 2008; Yalçın, 2007).

It was observed that teachers' graduated faculties and graduate education were not a distinctive factor in their attitudes concerning democracy. In literature, it is possible to find some research which supports the differences that are obtained and some that doesn't support it. In this regard, in order to obtain more reliable results, conducting a qualitative and meta-analysis based on obtained findings is necessary. By this method, finding the level of view difference would presumably present important results.

Öğretmenlerin Demokrasiye İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Faysal ÖZDAŞ
Abdurrahman EKİNCİ
Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Recep Bindak
Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarını cinsiyetlerine, kıdem yılına, mezun oldukları bölüme ve eğitim durumlarına göre incelemektir. Çalışmanın örneklemini, 2010-2011 öğretim yılında Diyarbakır merkezdeki genel liselerde görev yapan 234 öğretmen oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Demokrasiye Yönelik Tutum Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin genel olarak demokratik tutumlarının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca bayan öğretmenlerin ve mesleki kademi yüksek olan öğretmenlerin demokrasiye yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Demokrasi, demokrasiye yönelik tutum, ortaöğretim öğretmenleri.

GİRİŞ

Demokrasi, günümüz toplumlarında bir yaşam biçimi olarak kabul görmektedir. Akbari (2008), günümüz dünyasında daha fazla talep edilen özgürlük ve yönetime katılma taleplerinin imkân bulduğu bir sistem olan demokrasinin, dört temel bileşeni olduğunu ifade etmektedir. Bunlar, özgür ve adil seçimler yoluyla yönetimde söz sahibi olma, bireylerin bir vatandaş olarak sivil toplum ve politik yaşamda rol alması, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü olarak ifade edilebilir. Farklılıkların bir arada ve birbirine baskı kurmadan yaşamasını hedef alan demokrasinin yerleşmesinde eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Dewey'e (1966) göre, söz konusu olan demokrasi ise eğitim süreci ve yapılanmalarının da demokratik olması bir zorunluluktur. Bu bakımdan, söz konusu yaşam biçiminin, yani demokratik ilkelerin eğitim sürecinde öğretilmesi ve uygulanması oldukça önem taşımaktadır (Kıncal, 2009).

Demokratik tutumun fırsat ve imkân eşitliği, özgürlük, düzen ve yasalar çerçevesinde genel bir hayat tarzı olarak algılanması önemlidir. Aksi takdirde toplum ya da bireylerin adalet duyguları zedelenecektir. Demokratik düzenlerde bireylerin adalet duygusu, özgürlük ve eşitliğe dair algıları öncelikle eğitim kurumları vasıtasıyla yaşantıya dönüştürülüp kazandırılabilir (Genç, 2006). Bu doğrultuda, demokratik

eğitime vurgu yapan Cunat (1996) demokratik bir eğitim sürecini öğrenen bir toplumu inşa etmede en canlı ve dinamik yapı olarak değerlendirmektedir. Bu bakımdan siyasal ve toplumsal yaşamda demokrasi kültürünün gelişmesi ancak demokratik temele dayalı bir eğitim sistemi ve öğrencilere demokrasi kültürünü aşılaiıcı davranışların kazandırılması ile mümkün olabilmektedir. Toplumun demokrasi kültürüne dayalı olma özelliğini belirleyen en temel etkenlerden biri demokrasi bilincini edinmiş bireylerin toplumdaki oranıdır.

Bireyin kişilik yapısı ile toplumsal değişme arasında önemli bir ilişki vardır. Durum bu şekilde düşünüldüğünde demokrasiye ilişkin bireylerin tutum, düşünce, inanç ve davranışlarının niteliği ile o ülkenin sahip olduğu demokrasi seviyesi birbirleri ile doğru orantılıdır (Toktok, 2010). Zira toplum, bireylerden müteşekkildir ve bireyin demokrasiye ilişkin tutum, algı ve davranışları değişmeden toplumsal bağlamda demokratik uygulamalarda değişimi beklemek mümkün değildir. Bu bakımdan toplumsal dönüşümü gerçekleştirecek ve demokrasiye ilişkin nitelikleri güçlendirecek en önemli kurum eğitimidir. Çünkü, öğretmen-öğrenci ilişkileri, eğitsel etkinlikler, öğrencinin birey olarak görülmesi durumu, birlikte çalışma, karşılıklı saygı, hoş görü, kişiliğe değer verme, demokrasi ilke ve kuralları ile insan haklarının yaşatılarak öğrenildiği sistem, eğitimidir. Print, Ornstrom ve Nielsen (2002), de okulu demokratik eğitim süreçlerine dayalı olarak bireylere demokratik tutum ve davranışlar kazandıracak yegane kurum olarak görmektedir. Bu bakımdan demokratik eğitim ve eğitim kurumlarının demokratik işleyişi, eğitimin bireysel ve sosyal işlevleri bakımından da oldukça önemli yere sahiptir.

Demokratik eğitimin amacı, bireyin içinde bulunduğu durumu sorgulayan, sorunlara çözüm üreten, demokrasinin kuralları ile uygulamalarını derinlemesine bilen yurttaşların yetiştirilmesini sağlamaktır (Yalçın-Durmuş, Demirtaş, 2009). Pike (2008) göre, demokratik toplumun önemli bileşenlerinden biri vatandaşların demokratik tutum ve davranışlara sahip olacak nitelikte yetiştirilmesidir. Söz konusu nitelikte yurttaş yetiştirilmesinde belirleyici olan demokratik eğitimin temel şartlarından biri ise, demokrasi kültürünü benimsemiş öğretmenlerin yetiştirilmesidir. Demokrasi kültürü ile yetişmemiş ya da bu kültürü içselleştirmemiş öğretmenlerin görev yaptığı sınıflarda ve okullarda demokrasinin bir yaşam tarzı haline gelmesi beklenemez (Okutan, 2010).

Toplumsal bir sistem olarak eğitimin birçok ögesi bulunmaktadır. Bu ögeler içinde en temel olanı öğretmendir. Eğitimin kalitesi ve niteliği büyük ölçüde öğretmenlerin niteliği ile doğru orantılıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde eğitim sistemi içinde görev alacak öğretmenlerin iyi bir biçimde yetiştirilmeleri gerekmektedir (Şişman ve Acat, 2003). Öğretmenlerin rolü, toplumların gelişmesinde ve eğitim sisteminde çok önemli bir yere sahiptir. Günümüzde özellikle öğretmenin model olma ve liderlik rolleri öne çıkmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin, demokratik eğitim ve anlayışla yetiştirilmeleri büyük bir önem arz etmektedir (Akbaşlı, Yanpar-Yelken ve Sünbül, 2010).

Bu amaçla Türkiye eğitim sisteminde bireylerin daha erken yaşlarda demokratik tutuma sahip olmaları için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan biri de okul meclislerdir. Millî Eğitim Bakanlığı Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi'nin 5. maddesinde bu projenin amacı şu şekilde belirlenmiştir: "Cumhuriyetimizin demokrasi ile güçlendirilmesi; öğrencilerimizde yerleşik bir demokrasi kültürünün oluşturulması, hoş görü ve çoğulculuk bilincinin geliştirilmesi, kendi kültürünü özümsemiş, millî ve manevî değerlere bağlı, evrensel değerleri benimseyen nesillerin yetiştirilmesi; öğrencilere seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması; katılımcı olma, iletişim kurabilme, demokratik liderliği

benimseyebilme ve kamuoyu oluşturabilme becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır” (MEB, 2006).

Çalışmanın amacına ulaşmasında ilgili yönerge doğrultusunda gerekli iş ve işlemleri yürüten okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Bu bakımdan özellikle öğrencilerle doğrudan muhatap olan, tutum, tavır ve uygulamaları ile öğrenciler üzerinde etkili olan öğretmenlerin demokratik bir kültür ve anlayışa sahip olmaları önem taşımaktadır. Zira, öğrencilerin nitelikli yetişmesi, eğitimcilerin kalitesine bağlıdır (Semerci, 2003). Öğretmen, öğrenci için model bir kişiliktir. Araştırma sonuçları da öğretmenlerin davranışlarının önemli ölçüde öğrenci davranışlarına yansıdığını göstermektedir (Kahne ve Westheimer, 2003; Tuncel ve Balcı, 2015). İyi bir öğretmen, yeri geldiğinde öğrencinin gözünde anne babası dâhil herkesten daha kıymetli olabilmektedir. Bu yönüyle öğretmen, öğrenci üzerinde derin bir eğitsel etkiye sahiptir (Başaran, 1996).

Günümüz dünyasının öncelikli sorun alanlarından biri demokratik tutum ve davranışların bireylere öğretilmesi ve benimsetilmesidir. Bireylere demokratik tutum ve davranışları kazandıran sosyal kurumlardan biri olan ailenin, çoğu zaman otoriter tutuma sahip olması göz önüne alındığında, okullara düşen görev ve sorumlulukların daha da arttığını söylemek mümkündür (Davis, 2003; Gömleksiz ve Kan, 2008). Pajares (1992) öğretmenlerin algıları, tutumları ve inançlarının sınıflardaki davranışlarını belirlediğini ve karar alma süreçleri üzerinde de doğrudan etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bununla ilişkili olarak, öğretmenlerin sınıf içerisindeki tutum ve davranışları da öğrencilerin demokratik tavırları üzerinde önemli etkiye sahiptir (Samancı, 2010). Yalçın-Durmuş ve Demirtaş (2009) yaptıkları araştırmada, ortaöğretimde öğrenim gören öğrenciler, öğretmenlerinin demokratik davranışlarını yeterli düzeyde görmemektedirler. Oswald ve Engelbrecht (2004) de yapılan araştırma sonuçlarının eğitimcilerin demokratik değerleri yeterince içselleştiremediklerini, bu nedenle sınıflarda ve okullarda arzulan değişimi gerçekleştirmede etkili bir aktör olamadıklarını vurgulamaktadır. Çünkü, değişimin aktörü olmak öncelikle kuşatıcı, model olarak kabul gören bir tutum ve davranışı gerektirmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumları, algıları ve yaklaşımları toplumsal açıdan demokrasi kültürünün geleceğini de belirleyici bir husustur.

Öğretmenin tutumu, öğretmenin bir duruma, eşyaya ya da insana tepki göstermeye hazır olması, öğrencilerini etkilemesi şeklinde tanımlanmıştır (Senemoğlu, 2011; Hesapçioğlu, 2011). Tutumlar, en önemli kişilik özellikleri arasında yer almaktadır. Belirli bir durumda özel bir tercihe dönük olan tutumlar, duyuşsal alan özelliği olarak da görülmekte ve tutumların duyuşsal özellikleri vurgulanmaktadır (Senemoğlu, 2011). Bu bakımdan toplumsal açıdan demokrasi kültürünün mevcut ve gelecekteki durumuna da ışık tutabilecek olan öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarının belirlenmesi önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çerçevede araştırmanın temel amacı, öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarını cinsiyetlerine, kıdem yılına, mezun oldukları bölüme ve eğitim durumlarına göre incelemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin demokrasiye ilişkin görüşleri ne düzeydedir?

2. Öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumları a) cinsiyet, b) mesleki kıdem, c) mezuniyet ve d) öğrenim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Bu araştırma, konu ile ilgili literatür taraması ve örneklemeden toplanan verilerin nicel çözümlemesine dayalı betimsel bir çalışmadır. Karasar'a (2008) göre betimsel araştırmalar, var olan bir durumun olduğu gibi betimlenmeye çalışıldığı ve araştırma kapsamında veri toplanan kişilerin mevcut koşulları içerisinde tanımlanmaya çalışıldığı araştırmalardır. Bu bakımdan, bu çalışmada örnekleme alınan öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarına dair veriler analiz edilerek betimlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır il merkezindeki genel liselerde çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Örneklem ise, Diyarbakır merkez ilçelerinde (Bağlar, Kayapınar, Sur ve Yenişehir) bulunan, 17 farklı okulda görev yapan ve rastgele belirlenen 248 öğretmenden oluşmaktadır. Yönergeye uygun doldurulmayan veri toplama araçları ayıklandıktan sonra, geriye kalan 234 veri toplama aracından elde edilen verilere dayalı olarak analizler yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla Oral (2008) tarafından geliştirilen Demokrasiye Yönelik Tutum Ölçeği [DYTÖ] kullanılmıştır. DYTÖ 5'li Likert tipi bir ölçek olup 7'si olumsuz toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Cevaplayıcı tepkileri 1“kesinlikle katılmıyorum” ve 5 “kesinlikle katılıyorum” aralığında 5 dereceli olarak, yüksek puan demokrasiye yönelik olumlu tutumu ifade edecek şekilde puanlanmaktadır. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında ölçeğin birbirleriyle ve toplam ölçekle pozitif korelasyon gösteren dört faktörden oluştuğu ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının 0.90 olduğu rapor edilmiştir. Demokrasiye Yönelik Tutum Ölçeği'nin faktör isimleri, örnek maddeler ve cronbach alfa katsayıları şöyledir; Demokrasiye Eğilim (“Demokrasi eğitiminin ağırlıklı olduğu bir programdan mezun olmak isterim”) 0.84, Demokrasiye Bağlılık (“Demokrasinin olmadığı bir yaşam düşünemiyorum”) 0.81, Demokrasi Niteliklerini benimseme (“Demokrasi hak, özgürlük ve adaleti sağlayan bir yönetim biçimidir”) 0.84 ve Demokrasiye Olumsuz Bakış (“Demokrasi elit tabakanın yönetimidir”) 0.75. Dört faktörün açıkladığı varyans oranı ise %63.4 olarak tespit edilmiştir (Oral, 2008). Bu çalışmada ölçeğin bütünü ve alt faktörler için 234 veri ile hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları Tablo 3'te verilmiştir.

Verilerin Analizi

Öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutum puanları DYTÖ toplam puanının madde sayısına bölünmesi ile elde edilmiş ve çalışmada söz konusu puan, bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama, standart sapma,

bağımsız gruplar *t*-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmış, anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Araştırma örneklemini oluşturan öğretmenlerin kişisel değişken kategorilerine ait frekanslar Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1
Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğretmenlerin Kişisel Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	Kategori	Frekans	%
Cinsiyet	Bayan	69	29.5
	Erkek	165	70.5
Kıdem Yılı	1-5 yıl	56	23.9
	6- 10	80	34.2
	11-15	59	25.2
	16-20	18	7.7
	21 ve üstü	21	9.0
Mezuniyet	Eğitim Fakültesi	157	67.1
	Diğerleri	77	32.9
Eğitim Durumu	Lisans	202	86.3
	Lisansüstü	32	13.7

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların %29.5’i kadın iken; %70.5’i erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Ayrıca katılımcıların %67.1’i eğitim fakültesi mezunu, %32.9’u diğer fakülte mezunlarından oluşmaktadır. Lisans mezunu oranı ise %86.3; lisansüstü mezunu öğretmen oranı %13.7 olarak tespit edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle kişisel bilgilere ilişkin bulgular, daha sonra öğretmenlerin demokrasi tutumlarına ilişkin görüşleri analiz edilmiştir.

Öğretmenlerin Demokrasiye İlişkin Tutumlarına Dair Bulgular

Bu başlık altında öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarına dair genel ortalamalar ve demokratik tutum ölçeğinin alt faktörler bazında birbirleri ile korelasyonlarına dair bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin demokrasiye ilişkin olumlu ifadeler içeren maddelere yönelik tutum puanları incelendiğinde en yüksek düzeyde ($\bar{x}= 4.77$) “Çağdaş yaşam için demokrasinin iyi bir yönetim biçimi olduğuna inanırım” yargısına yönelik olarak gerçekleşirken; en düşük ortalamanın ($\bar{x}=3.84$) “az gelişmiş ülkelerde demokrasinin uygulanması zordur” yargısına yönelik olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2
Öğretmenlerin Demokrasiye İlişkin Tutumlarına Dair Genel Bulgular

No	Maddeler	Ort.	S
1	Çağdaş yaşam için demokrasinin iyi bir yönetim biçimi olduğuna inanırım.	4.77	.461
2	Demokrasinin çağdaş insanın yaşamını kolaylaştırdığına inanırım	4.72	.501
3	Demokrasinin gerçekten insan özgürlüğüne hizmet eden bir yönetim biçimi olduğuna inanırım.	4.67	.599
4	Demokrasinin olmadığı bir yaşam düşünemiyorum	4.45	.833
5	Başkalarına demokrasinin gerekliliğine ilişkin fikirlerimi söylerim	4.33	.792
6	Demokrasi ile ilgili tartışmaları gereksiz bulurum.	1.86	.910
7	Medyada demokrasi ile ilgili tartışmaların sık sık yapılmasını isterim.	4.11	.980
8	Okul programlarında demokrasiye daha fazla yer verilmesini isterim.	4.42	.726
9	Demokrasi bilincinin geliştirilmesi için sınıfta sık sık demokrasi ile ilgili tartışmaların yapılmasını gerekli görürüm.	4.22	.976
10	Demokrasi günümüz insanının ihtiyaçlarına en iyi cevap veren bir yönetim biçimidir.	4.26	.907
11	Demokrasi elit tabakanın yönetimidir.	2.11	1.052
12	Zamanım olsa demokrasi ile ilgili daha çok şey öğrenirim.	4.08	1.003
13	Demokrasi günümüz insanının ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalmaktadır.	1.97	.922
14	Demokrasi bireye özgürce düşünmesini ve düşüncelerini özgürce ifade etmesini sağlar.	4.46	.724
15	Az gelişmiş ülkelerde demokrasinin uygulanması zordur.	3.88	1.097
16	Demokrasi ile ilgili kitapları okumaktan hoşlanmam.	3.84	1.065
17	Demokratik davranışlarda bulunmak hoşuma gider.	2.03	1.114
18	Demokrasi eğitiminin ağırlıklı olduğu bir programdan mezun olmak isterim.	4.43	.704
19	Günümüzde demokrasi yerine daha gelişmiş yönetim biçimleri aranmalıdır.	4.20	.874
20	Demokrasinin yerleşmesi için sınıf içi uygulamalarda öğrencilerin görüşlerine daha fazla yer verilmelidir.	1.91	.788
21	Demokrasi insanlar arasında sevgi ve hoşgörünün oluşmasını sağlar.	4.35	.751
22	Demokrasi bir ütopyadır.	4.30	.862
23	Demokrasi herkesi kucaklayan bir yönetim biçimidir.	2.21	1.321
24	Demokrasi hak, özgürlük ve adaleti sağlayan bir yönetim biçimidir.	4.34	.787
25	Demokrasi yönetimde çoğulculuğu sağlayan bir yönetim biçimidir.	4.41	.707
26	Demokrasi yönetimde halkın egemenliğini sağlar	4.40	.681
27		4.41	.732

Olumlu ifadelerle ilişkin bu ortalamalar değerlendirildiğinde demokrasiye ilişkin öğretmen tutumlarının genel olarak yüksek düzeyde olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Olumsuz ifadeler olarak düzenlenen yargılara ilişkin tutum puanları incelendiğinde ise tutum puanlarının en yüksek ($\bar{x}=2.21$) “Demokrasi bir ütopyadır” ve en düşük ($\bar{x}=1.86$) “Demokrasi ile ilgili tartışmaları gereksiz bulurum” ifadelerine yönelik olarak gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye’de yapılan ilgili araştırmalar

incelendiğinde de öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarının genel olarak yüksek olduğu (Akın ve Özdemir, 2009); öğretmenlerin katılımcı, hoşgörüyü dayalı ve eşitliğe önem veren bir demokrasi anlayışına sahip olduklarını (Yurtseven, 2003) ve demokrasi eğitimini önemsedikleri (Akpınar ve Turan, 2004) gibi pozitif yönde bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3
Öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutum puanlarının alt faktörler bazında birbirleri ile korelasyonları (n=234)

	F1	F2	F3	F4	Toplam
F1.Demokrasiye Eğilim	1				0.864**
F2.Demokrasiye Bağlılık	0.726**	1			0.922**
F3.Demokrasi niteliklerini benimseme	0.733**	0.734**	1		0.898**
F4.Demokrasiye olumsuz bakış	-0.422**	-0,533**	-0.463**	1	-0,632**
Ortalama	4.23	4.37	4.44	2.27	4.35 ^(a)
Cronbach alfa	0.73	0.83	0.87	0.75	0.92 ^(a)

** : p<0.01 ^(a): Olumsuz maddeler ters puanlandıktan sonraki değerler

Öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarına dair bulgular değerlendirildiğinde alt faktörler bazında “demokrasi niteliklerini benimseme” faktörü en yüksek ($\bar{x}=4.44$) ortalamaya sahiptir. Ayrıca tüm faktörlerin birbirleri ile ve toplam puan ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu (tüm korelasyon katsayıları için $p<0.01$) belirlenmiştir. Alt faktörler birbirleri ile ve toplam ölçek ile yüksek düzeyde ilişkili olduğundan olumsuz maddeler ters puanlandıktan sonra toplam puan hesaplanmış ve bu puan öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarının derecesi olarak ele alınmıştır. Araştırmada bağımlı değişken olarak söz konusu bu puan kullanılmıştır.

Öğretmenlerin Cinsiyet, Mesleki Kıdem, Mezuniyet ve Öğrenim Durumlarına Göre Demokrasiye İlişkin Tutumlarına Dair Bulgular

Bu başlık altında öğretmenlerin cinsiyetleri, mesleki kıdemleri, mezuniyet ve öğrenim durumları esas alınarak demokrasiye ilişkin tutumları ve bu tutumları arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 3
Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Demokrasiye İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	Ort.	S	T	p	Etki büyüklüğü (Cohen's)
Erkek	165	4.29	.54	2.067*	0.040	0.311
Kadın	69	4.45	.44			

*p<0.05

Tablo 3'te öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular sunulmuştur. Ortalamalar incelendiğinde kadın öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{x} = 4.43$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında görülen fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2.067$;

$p<0.05$; $\eta^2=0.311$). Bu sonuca göre kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere oranla demokrasiye karşı daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Literatürde öğretmenlerin demokratik tutumları ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi sorgulayan araştırmalar bulunmaktadır. Yapılmış olan araştırmaların bir kısmında kadın öğretmenler ile erkek öğretmenlerin demokratik tutumları arasında anlamlı bir biçimde farklılaşmanın olmadığı tespit edilirken (Koç, 2008; Yalçın, 2007; Yalçın-Durmuş ve Demirtaş, 2009) bazı araştırmalarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Genç ve Kalafat, 2007; Kesici, 2008; Taçman, 2006; Topper, 2007). Bunun temel nedenlerini örneklem grubunun farklılığına bağlamak mümkündür.

Demokratik tutum ile ilgili araştırmalar öğretmen adayları üzerinde de yapılmıştır. Gömleksiz ve Kan (2008) tarafından yapılan bir araştırmada kız öğrencilerin demokratik tutum puanları erkek öğrencilerin demokratik tutum puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Genç ve Kalafat'ın (2007) yaptıkları araştırma da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha demokratik tutumlar sergilediklerini ortaya koymaktadır. Benzer bulgular Akın ve Özdemir (2009), Bulut (2006), Gömleksiz ve Çetintaş (2011) tarafından yapılan araştırmalarda da elde edilmiştir. Öğretmen adayları ile yapılan kimi araştırmalarda ise cinsiyet bakımından anlamlı farklılık bulunamamıştır (Karahan ve diğ., 2006; Ektem ve Sünbül, 2011). Bu bakımdan cinsiyet değişkenindeki bu farklılığı açığa çıkarmak amacıyla daha büyük örneklem gruplarına yönelik olarak, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla daha kapsamlı araştırmaların yapılmasında yarar vardır.

Tablo 4
Mesleki Kıdeme Göre Öğretmenlerin Demokrasiye İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması

Kıdem	n	Ort.	S	F- test	p	Etki ^(a)	Fark
1-5 yıl(1)	56	4.23	0.44				
6- 10 yıl(2)	80	4.38	0.47				
11-15 yıl(3)	59	4.40	0.69	3.949*	0.004	0.065	(5) >(1)
16-20 yıl(4)	18	4.45	0.57				
21+ ve üstü(5)	21	4.66	0.32				

* $p<0.05$ ^(a): Kısmi Eta kare etki büyüklüğü

Tablo 4'te öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarına dair bulgular mesleki kıdem durumlarına göre sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demokrasi tutumlarına ilişkin ortalama puanların 4.22 ile 4.66 arasında değiştiği görülmektedir. Öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarına dair ortalama puanlar incelendiğinde, en yüksek puan ortalamasının 21 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlere ($\bar{x} = 4.66$) ait olduğu, en düşük puan ortalamasının ($\bar{x} = 4.22$) ise 11- 15 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlere ait olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular incelendiğinde, kıdem arttıkça demokrasiye ilişkin tutumun da arttığı gözlenmiştir. Mesleki kıdeme göre öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarındaki bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, mesleki kıdem gurupları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($F_{4,229}=3.949$; $p<0.05$; $\eta^2=0.065$). Farkın hangi guruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey HSD testi uygulanmış ve anlamlı farkın 21 yıl ve üstü kıdeme sahip

öğretmenler ile 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenler arasında olduğu görülmüştür. Her ne kadar diğer kıdem grupları arasındaki farkların anlamlı olmadığı elde edilmiş ise de kıdem düzeyi arttıkça demokrasiye ilişkin tutum puanlarının arttığı görülmektedir. Bu durumu kıdemin bir yansıması olarak, deneyim arttıkça demokrasiye karşı tutumun daha olumlu bir nitelik arz ettiği ve daha esnek bir bakış açısının benimsendiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Taçman (2006) da yaptığı bir çalışmada, benzer şekilde 30 yıl üzeri kıdeme sahip olan öğretmenlerin demokratik tutum puanlarının farklı kıdeme sahip öğretmenlerin demokratik tutum puanlarından daha yüksek düzeyde gerçekleştiğini tespit etmiştir. Ancak, alanyazın genel olarak incelendiğinde öğretmenlerin demokratik tutumları ile mesleki kıdemleri arasındaki ilişkiyi sorgulayan bazı araştırmalarda farklı kıdemlere sahip öğretmen tutumları arasında anlamlı fark tespit edilmişken (Taçman, 2006; Topper, 2007) bazı araştırmalarda anlamlı bir tutum farklılığına rastlanmamıştır (Gözütok, 1995; Koç, 2008; Yalçın, 2007).

Tablo 5
Mezun Olunan Fakülteye Göre Öğretmenlerin Demokrasiye Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	Ort.	S	t	p	Etki büyüklüğü (Cohen's)
Eğitim Fakültesi	157	4.34	.49	0.420	0.675	0.062
Diğer Fakülteler	77	4.31	.58			

Öğretmenlerin demokrasiye ilişkin ortalama puanları incelendiğinde, eğitim fakültesi mezunlarının demokrasiye yönelik tutum puan ortalamalarının (4.34) diğer fakülte mezunlarından (4.31) kısmen daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak görülen bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=0.420$; $p>0.05$; $\eta^2=0.062$). Buna göre mezun olunan fakülteye göre öğretmenlerin demokratik tutumlarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Koç'un (2008) yaptığı araştırmada da benzer şekilde bulgular elde edilmiş ve beden eğitimi öğretmenlerinin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre demokratik tutumları arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır.

Lisansüstü eğitim almış öğretmenler ile lisans mezunu öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumları arasında fark olup olmadığı incelenmiş ve sonuçlar Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6
Öğrenim Durumuna Göre Öğretmenlerin Demokrasiye İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	ortalama	s.sapma	t-değeri	p	Etki büyüklüğü (Cohen's)
Lisans	202	4.33	.53	0.788	0.431	0.124
Lisansüstü	32	4.40	.42			

Ortalama tutum puanlarından lisansüstü düzeyde öğrenim görmüş olan öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarının, lisans düzeyinde öğrenim görmüş öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumlarından biraz daha olumlu olduğu, ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($t=0.788$; $p>0.05$; $\eta^2=0.124$).

Bu bulgu, Taçman (2006: 37) tarafından yürütülmüş olan çalışmanın sonuçları ile uyumludur. Söz konusu çalışmada, öğretmenlerin mezuniyet durumlarına ilişkin bulgular değerlendirilmiş ve en yüksek tutum puanına sahip olan öğretmenlerin yüksek lisans, en düşük tutum puanına sahip olan öğretmenlerin ise lisans mezunu olan öğretmenler olduğu görülmüştür. Ancak, Gözütok (1995), Koç (2008) ve Şahin (2008) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin demokratik tutumları ile öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma tespit etmemişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Diyarbakır ili ortaöğretim kurumlarında görevli öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumları cinsiyet, kıdem, eğitim fakültesi mezunu olup olmama ve öğrenim durumu değişkenleri dikkate alınarak incelenmiştir. Çalışmada, cinsiyet boyutunda kadın öğretmenlerin demokrasi tutumlarına ilişkin ortalama puanlar, erkek öğretmenlere oranla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Ayrıca, çalışmada kıdem boyutunda da öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumları arasında anlamlı fark bulunmuştur. 21 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin demokrasiye yönelik tutumlarına ilişkin ortalama puanlarının, 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin demokratik tutumuna ilişkin ortalama puanlarından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Öğretmenlerin mezun olunan fakülteye göre ve lisansüstü eğitim yapma durumlarına göre demokrasiye ilişkin tutumlarının farklı olmadığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde cinsiyet ve mesleki kıdem değişkenlerine göre öğretmenlerin demokrasiye ilişkin tutumları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Literatürde, elde edilen bu farklılığı destekleyen ve desteklemeyen çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu bakımdan daha sağlıklı tespitler elde etmek için, elde edilen araştırma sonuçlarına dayalı nitel ve meta analiz çalışmalarının yapılması ve bu yönde görüş farklılığının düzeyini elde etmenin alan bakımından önemli veriler sunacağı söylenebilir.

Elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin genel olarak demokratik tutumlarının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Farklı araştırma sonuçları da benzer yönde bulgular ortaya koymaktadır (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Tuncel ve Balcı, 2015). Öğretmenlerin demokratik tutuma sahip olmaları aynı zamanda hoşgörülü (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996) katılımcı (Print, Ornstrom, ve Nielsen, 2002) ve öğrencilere demokratik bir kişilik olarak model olma imkânı (Kahne ve Westheimer, 2003; Tuncel ve Balcı, 2015) da sunmaktadır.

Ayrıca, öğretmen yetiştiren kurumların programları, öğretmen adaylarının demokratik tutum ve değerlerini geliştirecek, pekiştirecek şekilde düzenlenmeli ve bireylerde demokratik kültürü geliştirecek dersler konulmalıdır. Demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesi ve pekiştirilmesi için öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim seminerleri, paneller, konferanslar vb. çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Akbari, H. (2008). Educating business professionals for year 2010 and beyond: six critical management themes and skills to emphasize. *International Business & Economics Research Journal*, 7(7), 57–62.
- Akbaşlı, S, Yanpar Yelken T. ve Sünbül, Ö. (2010). Öğretmen Adayı Demokratik Eğilim Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 94–108.
- Akın, U. ve Özdemir, M. (2009). Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Eğitim Bilimleri Fakültesi Örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 183–198.
- Akpınar, B. & Turan, M. (2004). Avrupa birliği uyum sürecinde ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitime bakış açısı. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu* bildiriler kitabı içinde (ss.386-396). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bulut, N. (2006). Bir grup üniversite öğrencisinin demokratik tutumları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 37-59
- Büyükkaragöz, S. Ve Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin Hoşgörü ve Demokratik Tutumları. *Eğitim Yönetimi*, 2(3) 353–365.
- Cunat, M. 1996. Vision, vitality, and values: Advocating the democratic classroom. In *Creriting democratic classrooms: The struggle to integrate theory and practice*, edited by L. E. Beyer. New York: Teachers College Press.
- Davis, O. L. (2003). Editorial / does democracy in education still live. *Journal of Cumculum an Supervision* 19(1), 1– 4.
- Dewey, J. (1966). *Democracy and Education. An introduction to the philosophy of education*. New York: Free Press.
- Ektem, I.S. ve Sünbül, A.M. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Faakültesi Dergisi*, 31, 159–168.
- Genç, S. Z. (2006). Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkiliğinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*. 171.
- Genç, S. Z. ve Kalafat. T. (2007). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 10–22.
- Gömlüksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2008). Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 44–63.
- Gömlüksiz, M.N. ve Çetintaş, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17, 1–14.
- Gözütok, D. F. (1995). *Öğretmenlerin Demokratik Tutumları*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Hesapçıoğlu, M. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- Kahne, j. ve Westheimer, J. (2003). “Teaching democracy: what schools need to do”. *Phi Delta Kappan* 85(1). 34–40.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Özkamalı, E. ve Dicle, A.N. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 149–158.

- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kesici, Ş. (2008). Democratic Teacher Beliefs According to the Teacher's Gender and Locus of Control. *Journal of Instructional Psychology*, 35(1), 62–69.
- Kıncal, R. Y. (2009). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Koç, Y. (2008). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Belirlenmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- MEB. (2006). Millî Eğitim Bakanlığı Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi. 2006/2588 sayılı *Tebliğler Dergisi*.
- Okutan, M. (2010). Türk Eğitim Sistemi'nde Demokrasi Eğitimi. *Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*, 7(1), 938–946.
- Oral, B. (2008). The evaluation of the student teachers' attitudes toward Internet and democracy. *Computers & Education*, 50, 437–445.
- Oswald M. & Engelbrecht, P. (2004). High school educators' democratic values as manifested in their educational practice and attitudes towards inclusive education. *Education as Change*, 8(2), 4–32.
- Pajares, F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct. *Review of Educational Research*, 62, 307–332.
- Pike, M. A. (2008). Faith in citizenship? On teaching children to believe in liberal democracy. *British Journal of Religious Education*, 30 (2), 113–122.
- Print, M., Ornstrom, S., & Nielsen, H. S. (2002). Education for democratic processes in schools and classrooms. *European Journal of Education*, 37(2), 193–210.
- Samancı, O. (2010). Democracy Education in Elementary Schools. *The Social Studies*, 101(1), 30–33.
- Semerci, Ç. (2003). Eğitim Sisteminde Öğreticilerin Kalitesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 203–210.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, G. (2008). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Demokratik Tutumları ile Dogmatik Düşünce Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şişman, M. ve Acat, M. B. (2003). Öğretmenlik Uygulaması Çalışmalarının Öğretmenlik Mesleğinin Algılanmasındaki Etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 235–250.
- Taçman, M. (2006). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları. *Cypriot Journal of Educational Sciences*. 1(1), 60–46.
- Toktok, N. (2010). Türkiye'de Demokrasi Kültürü. *Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi*. Turan-Sam. 2 (7), 135–142.
- Toper, T. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri (Kars İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Tuncel, G.; Balcı, A. (2015). Demokratik toplumlarda öğretmen nitelikleri ve öğrencilere yansımaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 31, 82-97
- Yalçın Durmuş, G., & Demirtaş, H. (2009). Genel lise öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 121–138.
- Yalçın, G. (2007). *Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri (Malatya İli*

Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Yurtseven, R. (2003). *Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin demokratik tutumları*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

İletişim/Correspondence

Yrd. Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ
Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Tel: 0482 213 40 02/1821
faysalozdas@hotmail.com

Doç. Dr. Abdurrahman EKİNCİ
Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü 47100 MARDİN
Tel: 0482 213 40 02/1821
aekinci74@yahoo.com

Yrd. Doç. Dr. Recep BİNDAK
Gaziantep Üniversitesi İlköğretim Bölümü
Tel: 0342 3601200/3785
recepbindak@yahoo.com